

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 12ης Φεβρουαρίου 2015*

«Προδικαστική παραπομπή — Προστασία των καταναλωτών — Οδηγία 93/13/ΕΟΚ — Άρθρο 7 — Σύμβαση στεγαστικού δανείου — Ρήτρα διαιτησίας — Καταχρηστικός χαρακτήρας — Αγωγή του καταναλωτή — Εθνικός δικονομικός κανόνας — Αναρμοδιότητα του δικαστηρίου που επιλαμβάνεται της αγωγής με αίτημα την αναγνώριση του ανισχύρου συμβάσεως προσχωρήσεως να αποφανθεί επί του αιτήματος αναγνώρισεως του καταχρηστικού χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών που περιλαμβάνει η ίδια αυτή σύμβαση»

Στην υπόθεση C-567/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Fónárosi Törvényszék (Ουγγαρία) με απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 5 Νοεμβρίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Nóra Baczó,

János István Vizsnyiczai

κατά

Raiffeisen Bank Zrt,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Μ. Pešič, πρόεδρο τμήματος, Α. Ó Caoimh, C. Toader (εισηγήτρια), E. Jarašiūnas και C. G. Fernlund, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: I. Illéssy, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 19ης Νοεμβρίου 2014,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Μ. Μ. Tátrai και τον Μ. Ζ. Fehér,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την Κ. Talabér-Ritz και τον Μ. van Beek,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ουγγρική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, της N. Baczó και του J.I. Vizsnyiczai και, αφετέρου της Raiffeisen Bank Zrt, σχετικά με αίτημα αναγνώρισεως του ανισχύρου συμβάσεως στεγαστικού δανείου και της περιεχομένης στην εν λόγω σύμβαση ρήτρας διαιτησίας.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 ορίζει τα ακόλουθα:
«Η παρούσα οδηγία έχει αντικείμενο την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή.»
- 4 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:
«Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική όταν, παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.»
- 5 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:
«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»
- 6 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:
«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.»

Το ουγγρικό δίκαιο

Το ουσιαστικό δίκαιο

- 7 Το άρθρο 200 του νόμου IV του 1959 περί του αστικού κώδικα (a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény, στο εξής: αστικός κώδικας), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο συνάψεως της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης συμβάσεως, προβλέπει τα εξής:
- «(1) Οι συμβαλλόμενοι μπορούν να προσδιορίζουν ελεύθερα το περιεχόμενο της συμβάσεως. Μπορούν επίσης να παρεκκλίνουν με κοινή συμφωνία από τους κανόνες που διέπουν τις συμβάσεις, αν αυτό δεν απαγορεύεται από τον νόμο.
- (2) Είναι άκυρη η σύμβαση η οποία παραβαίνει ή παρακάμπτει κανόνα δικαίου, εκτός εάν ο εν λόγω κανόνας προβλέπει άλλη έννομη συνέπεια. Επίσης, είναι άκυρη η σύμβαση η οποία είναι προδήλως αντίθετη στα χρηστά ήθη.»
- 8 Κατά το άρθρο 209, παράγραφος 1, του αστικού κώδικα, «είναι καταχρηστικός ένας γενικός συμβατικός όρος ή μια ρήτρα συμβάσεως συναπτόμενης με καταναλωτές που δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως οσάκις, κατά παράβαση των υποχρεώσεων καλής πίστεως και εντιμότητας, καθορίζει τα εκ της συμβάσεως δικαιώματα και τις συμβατικές υποχρεώσεις των συμβαλλομένων κατά τρόπο μονομερή και αναιτιολόγητο ώστε να περιιάγει σε δυσμενέστερη θέση τον αντισυμβαλλόμενο εκείνου ο οποίος συνέταξε τη ρήτρα».
- 9 Το άρθρο 209/A, παράγραφος 1, του αστικού κώδικα προβλέπει ότι ο συμβαλλόμενος που βλάπτεται μπορεί να αμφισβητήσει μια καταχρηστική συμβατική ρήτρα. Κατά την παράγραφο 2 του άρθρου αυτού, οι ρήτρες αυτές είναι άκυρες.
- 10 Το άρθρο 227, παράγραφος 2, του ίδιου κώδικα ορίζει ότι «είναι άκυρες οι συμβάσεις που έχουν ως αντικείμενο αδύνατη παροχή».
- 11 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 239/A, παράγραφος 1, του αστικού κώδικα, ένας συμβαλλόμενος μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο, αφενός, να αναγνωρίσει την ακυρότητα της συμβάσεως ή ορισμένων ρητρών της (μερική ακυρότητα) και, αφετέρου, να μην αποφανθεί επί των εννόμων συνεπειών της ακυρότητας αυτής.
- 12 Κατά το άρθρο 213, παράγραφος 1, του νόμου CXII του 1996 περί των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων (hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény, στο εξής: νόμος περί χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο της συνάψεως της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης συμβάσεως, είναι άκυρη η σύμβαση καταναλωτικού ή στεγαστικού δανείου που δεν περιλαμβάνει τις ρήτρες που απαριθμούνται στη διάταξη αυτή, μεταξύ των οποίων το αντικείμενο της συμβάσεως, το συνολικό ετήσιο επιτόκιο ή το συνολικό ύψος των σχετικών με τη σύμβαση δαπανών.

Το δικονομικό δίκαιο

- 13 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, του νόμου III του 1952, περί του κώδικα πολιτικής δικονομίας (a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, στο εξής: κώδικας πολιτικής δικονομίας), με την επιφύλαξη αντίθετης διατάξεως, το δικαστήριο δεσμεύεται από τα αιτήματα και τους νομικούς ισχυρισμούς των διαδίκων. Το δικαστήριο εκτιμά τα αιτήματα και τους ισχυρισμούς που προβάλλουν οι διάδικοι λαμβάνοντας υπόψη όχι την τυπική τους ονομασία, αλλά το περιεχόμενό τους.

- 14 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 22, παράγραφος 1, του εν λόγω κώδικα, το τοπικό δικαιοδοτικό όργανο, είτε járásbíróság (τοπικό δικαστήριο) είτε kerületi bíróság (επαρχιακό δικαστήριο), αποτελεί το δικαστήριο κοινού δικαίου. Εμπίπτουν, κατά συνέπεια, στην καθ' ύλην αρμοδιότητά του όλες οι υποθέσεις που δεν έχουν υπαχθεί στο törvényszék (περιφερειακό δικαστήριο).
- 15 Κατά το άρθρο 23, παράγραφος 1, στοιχείο k, του εν λόγω κώδικα, το törvényszék είναι αρμόδιο για την επίλυση των διαφορών που έχουν ως αντικείμενο τη διαπίστωση της ακυρότητας των καταχρηστικών συμβατικών ρητρών δυνάμει, ιδίως, του άρθρου 209/A του αστικού κώδικα.
- 16 Η γνωμοδότηση 2/2010/VI.28 της Ολομέλειας του Τμήματος Αστικών Υποθέσεων του Κúria (Ανώτατου Δικαστηρίου), σχετικά με ορισμένα δικονομικά ζητήματα όσον αφορά τις αγωγές περί διαπιστώσεως της ακυρότητας, προβλέπει ότι το δικαστήριο υποχρεούται να διαπιστώσει αυτεπαγγέλτως την ύπαρξη λόγου πρόδηλης ακυρότητας δυναμένου σαφώς να αποδειχθεί βάσει των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων.
- 17 Η γνωμοδότηση 2/2011/XII.12 της Ολομέλειας του Τμήματος Αστικών Υποθέσεων του Κúria, σχετικά με ορισμένα ζητήματα απτόμενα του κύρους των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, διευκρινίζει ότι το τοπικό δικαστήριο υποχρεούται, στο πλαίσιο της εξετάσεως της αγωγής επί της ουσίας, να εξετάζει τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας είτε κατόπιν ενστάσεως του εναγομένου είτε αυτεπαγγέλτως.
- 18 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 24, παράγραφος 1, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, η αξία του αντικειμένου της διαφοράς καθορίζεται βάσει του ποσού της οφειλής ή της αξίας οποιουδήποτε άλλου δικαιώματος του οποίου γίνεται επίκληση με την αγωγή.
- 19 Όσον αφορά τον υπολογισμό του δικαστικού τέλους στις αστικές υποθέσεις, το άρθρο 39, παράγραφος 1, του νόμου XCIII του 1990 περί τελών (1990. évi XCIII. tv. az illetékekről, στο εξής: νόμος περί τελών) προβλέπει ότι η βάση για τον υπολογισμό του τέλους αυτού αντιστοιχεί, αν ο νόμος δεν ορίζει άλλως, στην αξία του αντικειμένου της διαφοράς κατά τον χρόνο ασκήσεως της αγωγής.
- 20 Το άρθρο 39, παράγραφος 3, του νόμου περί τελών ορίζει, ωστόσο, τα ακόλουθα:
- «Αν η αξία του αντικειμένου της διαφοράς δεν μπορεί να προσδιοριστεί κατ' εφαρμογήν των διατάξεων της παραγράφου 1, η βάση για τον υπολογισμό του δικαστικού τέλους [...] καθορίζεται ως εξής:
- a) ενώπιον του τοπικού δικαστηρίου, στο ποσό των 350 000 ουγγρικών φιορινίων (HUF) όσον αφορά τις κατ' αντιδικίαν διαδικασίες [...].
- b) ενώπιον του törvényszék:
- αν αυτό αποφαινεται σε πρώτο βαθμό, στο ποσό των 600 000 HUF όσον αφορά τις κατ' αντιδικίαν διαδικασίες [...]».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 21 Στις 13 Σεπτεμβρίου 2007, οι εφεσείοντες στην υπόθεση της κύριας δίκης, N. Baczó και I. J. Vizsnyczai, συνήψαν σύμβαση ενυπόθηκου στεγαστικού δανείου με τη Raiffeisen Bank Zrt, τραπεζικό ίδρυμα ουγγρικού δικαίου. Η σύμβαση αυτή περιείχε ρήτρα διαιτησίας, δυνάμει της οποίας οι διαφορές εκ της συμβάσεως δανείου, εξαιρουμένων των σχετικών με χρηματικές οφειλές, υπάγονται στην αρμοδιότητα διαιτητικού δικαστηρίου.

- 22 Στις 26 Φεβρουαρίου 2013, οι εφεσείοντες στην υπόθεση της κύριας δίκης άσκησαν, ενώπιον του Pesti Központi Kerületi Bíróság (κεντρικού επαρχιακού δικαστηρίου της Πέστης), αγωγή με αίτημα τη διαπίστωση της ακυρότητας της εν λόγω συμβάσεως.
- 23 Προς στήριξη της αγωγής τους, οι εφεσείοντες στην υπόθεση της κύριας δίκης υποστήριξαν, βάσει των άρθρων 239/A, 200, παράγραφος 2, και 227, παράγραφος 2, του αστικού κώδικα, ότι η συναφθείσα σύμβαση στεγαστικού δανείου ήταν προδήλως παράνομη, αντίθετη προς τα χρηστά ήθη και είχε ως αντικείμενο αδύνατη παροχή. Επικαλέστηκαν επίσης ότι ως προς τη σύμβαση αυτή συνέτρεχαν λόγοι ακυρότητας προβλεπόμενοι από το άρθρο 213, παράγραφος 1, του νόμου CXII του 1996 περί των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων.
- 24 Κατόπιν αιτήσεως για την παροχή συμπληρωματικών πληροφοριών την οποία τους απηύθυνε το Pesti Központi Kerületi Bíróság, οι εφεσείοντες στην υπόθεση της κύριας δίκης ζήτησαν επίσης να διαπιστωθεί η ακυρότητα της ρήτηρας διαιτησίας που περιλαμβανόταν στην εν λόγω σύμβαση, κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 93/13, του άρθρου 209, παράγραφος 2, του αστικού κώδικα και της γνωμοδοτήσεως 2/2011/XII.12 του Κύρια.
- 25 Λαμβάνοντας υπόψη το τελευταίο αυτό αίτημα και αφού χαρακτήρισε τη σύμβαση στεγαστικού δανείου ως «σύμβαση προσχωρήσεως», το Pesti Központi Kerületi Bíróság, με διάταξη της 6ης Μαΐου 2013, παρέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του Fővárosi Törvényszék ([περιφερειακού] δικαστηρίου Βουδαπέστης), κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23, παράγραφος 1, στοιχείο κ, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, κατά το οποίο αρμόδια για την επίλυση των διαφορών που έχουν ως αντικείμενο τη διαπίστωση της ακυρότητας των καταχρηστικών συμβατικών ρητρών είναι τα περιφερειακά δικαστήρια.
- 26 Οι εφεσείοντες στην υπόθεση της κύριας δίκης άσκησαν έφεση κατά της διατάξεως αυτής και ζήτησαν να μεταρρυθμιστεί η διάταξη και να κηρυχθεί το τοπικό δικαστήριο αρμόδιο προς εκδίκαση της διαφοράς. Συναφώς, από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι, προς στήριξη της εφέσεώς τους, οι εφεσείοντες στην υπόθεση της κύριας δίκης αμφισβητούν ότι ζήτησαν, αφενός, τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας ρήτηρας της συμβάσεώς τους στεγαστικού δανείου και, αφετέρου, την παραπομπή της υποθέσεώς τους ενώπιον του περιφερειακού δικαστηρίου.
- 27 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, δυνάμει του άρθρου 23, παράγραφος 1, στοιχείο κ, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, ο καταναλωτής μπορεί να ζητήσει τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτηρας περιεχόμενης σε σύμβαση προσχωρήσεως, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, μόνον ενώπιον περιφερειακού δικαστηρίου, ενώ ο ίδιος καταναλωτής, ως εναγόμενος στο πλαίσιο αγωγής ασκουμένης από επαγγελματία ενώπιον τοπικού δικαστηρίου, μπορεί να προβάλλει ένσταση σκοπούσα στην αναγνώριση του καταχρηστικού χαρακτήρα της εν λόγω ρήτηρας.
- 28 Αναλόγως των κατωτάτων ορίων που ισχύουν όσον αφορά την αξία της διαφοράς, ένδικη διαδικασία κινούμενη από τον καταναλωτή με αίτημα τη διαπίστωση, για άλλους λόγους, της ακυρότητας συμβάσεως προσχωρήσεως είναι, εντούτοις, δυνατόν να εμπίπτει στην αρμοδιότητα του τοπικού δικαστηρίου. Κατά το αιτούν δικαστήριο, εύλογο θα ήταν να μπορεί το τοπικό δικαστήριο να αποφαινεται και επί του αιτήματος αναγνώρισεως της ακυρότητας των καταχρηστικών ρητρών της ίδιας συμβάσεως.
- 29 Τέλος, το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά ότι η παραπομπή του καταναλωτή ενώπιον του περιφερειακού δικαστηρίου μπορεί να τον περιαγάγει σε δυσμενή κατάσταση, ιδίως διότι ο κανόνας του άρθρου 23, παράγραφος 1, στοιχείο κ, του κώδικα πολιτικής δικονομίας συνεπάγεται υψηλότερες δικαστικές δαπάνες. Μια τέτοια κατάσταση είναι ικανή να διακυβεύσει την υλοποίηση των σκοπών της οδηγίας 93/13.

30 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Fővárosi Törvényszék αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Είναι βλαπτική για τον καταναλωτή ένδικη διαδικασία σύμφωνα με την οποία, δεν μπορεί, ως ενάγων ο οποίος ζητεί ενώπιον του τοπικού δικαστηρίου την αναγνώριση της ακυρότητας συμβάσεως (γενικών όρων των συναλλαγών), να ζητήσει επιπλέον με την αγωγή του να κηρυχθεί άκυρη μια ρήτρα της επίδικης συμβάσεως, γιατί στην περίπτωση αυτήν καθίσταται αρμόδιο άλλο δικαστήριο, δηλαδή το περιφερειακό δικαστήριο (törvényszék)[;] Τούτο δε μάλιστα, αν ληφθεί υπόψη ότι, αν η δίκη κινηθεί από τον άλλο συμβαλλόμενο, ο καταναλωτής έχει τη δυνατότητα να επικαλεστεί ενώπιον του τοπικού δικαστηρίου τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας, καθώς και ότι η παραπομπή στο περιφερειακό δικαστήριο επιβαρύνει τον καταναλωτή με υψηλότερα δικαστικά τέλη;
- 2) Θα αποκαθιστούσε την ισορροπία η αναγνώριση και στον καταναλωτή της δυνατότητας να επικαλεστεί, στο πλαίσιο της δίκης που ο ίδιος κίνησε ενώπιον του τοπικού δικαστηρίου με αίτημα την αναγνώριση της ακυρότητας της συμβάσεως, τον καταχρηστικό χαρακτήρα ορισμένων ρητρών της συμβάσεως αυτής, χωρίς να τίγεται η αρμοδιότητα του ίδιου αυτού τοπικού δικαστηρίου[;]»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 31 Από τη συνδυασμένη εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων και του σκεπτικού που παραθέτει το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι το δικαστήριο αυτό ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του συμβατού μιας εθνικής δικονομικής ρυθμίσεως με το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, με την οδηγία 93/13.
- 32 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, καίτοι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφαινεται, στο πλαίσιο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, επί του συμβατού διατάξεων του εθνικού δικαίου ή εθνικής πρακτικής με τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, έχει κρίνει επανειλημμένως ότι είναι αρμόδιο να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο όλα τα σχετικά με το δίκαιο αυτό ερμηνευτικά στοιχεία που παρέχουν στο εν λόγω δικαστήριο τη δυνατότητα να εκτιμήσει το συμβατό αυτό προκειμένου να αποφανθεί επί της υποθέσεως της οποίας έχει επιληφθεί (βλ. απόφαση Pannon Gép Centrum, C-368/09, EU:C:2010:441, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 33 Υπό τις συνθήκες αυτές, και στο μέτρο που οι αμφιβολίες του αιτούντος δικαστηρίου αφορούν τυχόν μειονέκτημα που συνεπάγεται η εφαρμογή του άρθρου 23, παράγραφος 1, στοιχείο κ, του κώδικα πολιτικής δικονομίας για τον καταναλωτή που ασκεί δικαιώματα αντλούμενα από την οδηγία 93/13, πρέπει να θεωρηθεί ότι τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία της οδηγίας αυτής και, ειδικότερα, του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας.

Επί της ουσίας

- 34 Με τα ερωτήματα αυτά, τα οποία πρέπει να εξεταστούν μαζί, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνικό δικονομικό κανόνα δυνάμει του οποίου το τοπικό δικαστήριο που είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί αγωγής καταναλωτή με αίτημα τη διαπίστωση της ακυρότητας συμβάσεως προσχωρήσεως δεν έχει αρμοδιότητα να κρίνει επί του αιτήματος του εν λόγω καταναλωτή για τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικών ρητρών που περιέχονται στην ίδια αυτή σύμβαση.

- 35 Συναφώς, πρέπει εκ προοιμίου να υπομνησθεί ότι το άρθρο 23, παράγραφος 1, στοιχείο κ, του κώδικα πολιτικής δικονομίας αποτέλεσε αντικείμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Jürgö (C-397/11, EU:C:2013:340).
- 36 Στην εν λόγω υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο είχε ζητήσει από το Δικαστήριο να διευκρινίσει, μεταξύ άλλων, αν η οδηγία 93/13 έχει την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο, επιλαμβανόμενο διαφοράς σχετικά με το κύρος των ρητρών μιας καταναλωτικής συμβάσεως, μπορεί να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα των εν λόγω ρητρών και να προβεί, ενδεχομένως, στην ακύρωση της συμβάσεως, έστω και αν η αρμοδιότητα προς κήρυξη της ακυρότητας των καταχρηστικών ρητρών ανήκει, κατά την εθνική νομοθεσία, σε άλλο δικαιοδοτικό όργανο.
- 37 Με τη σκέψη 53 της αποφάσεως Jürgö (EU:C:2013:340), το Δικαστήριο έκρινε ότι η οδηγία 93/13 έχει την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο το οποίο έχει διαπιστώσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας πρέπει, κατά το δυνατόν, να εφαρμόσει τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες του αντλώντας όλες τις συνέπειες οι οποίες, κατά το εθνικό δίκαιο, απορρέουν από τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα της επίμαχης ρήτρας, ούτως ώστε να διασφαλίσει ότι ο καταναλωτής δεν δεσμεύεται από τη ρήτρα αυτή.
- 38 Πρέπει, ωστόσο, να διευκρινιστεί ότι η υπό κρίση υπόθεση διαφέρει από την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Jürgö (EU:C:2013:340) ως προς το ότι θέτει το ζήτημα αν ο καταναλωτής, ως ενάγων, πρέπει να έχει τη δυνατότητα να προβάλει ο ίδιος, πέραν της ακυρότητας συμβάσεως emπίπτουσας στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13, τον καταχρηστικό χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών τις οποίες αυτή περιέχει, παρά την ύπαρξη του περί αρμοδιότητας κανόνα που υποχρεώνει τον καταναλωτή να υποβάλει το αίτημα αυτό ενώπιον άλλου εθνικού δικαστηρίου.
- 39 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μεριμνούν ώστε, στις εθνικές έννομες τάξεις τους, να προβλέπονται κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να τίθεται τέρμα στη χρήση καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που ένας επαγγελματίας συνάπτει με τους καταναλωτές.
- 40 Αντιθέτως, η οδηγία 93/13 δεν περιέχει ρητή διάταξη καθορίζουσα το αρμόδιο δικαστήριο προς εκδίκαση των αγωγών των καταναλωτών με αίτημα τη διαπίστωση της ακυρότητας τέτοιων καταχρηστικών ρητρών.
- 41 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ελλείψει σχετικής νομοθεσίας της Ένωσης, στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους εναπόκειται, δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών, να καθορίσει τα αρμόδια δικαστήρια και να ρυθμίσει τις δικονομικές προϋποθέσεις ασκήσεως των μέσων ένδικης προστασίας που αποσκοπούν στη διασφάλιση των δικαιωμάτων τα οποία οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης (απόφαση Agrokonsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, σκέψη 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 42 Συναφώς, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι οι δικονομικές προϋποθέσεις ασκήσεως των μέσων ένδικης προστασίας που αποσκοπούν στη διασφάλιση των δικαιωμάτων τα οποία οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που ισχύουν για παρόμοια μέσα ένδικης προστασίας του εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, C-413/12, EU:C:2013:800, σκέψη 30).
- 43 Όσον αφορά, πρώτον, την αρχή της ισοδυναμίας, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, με τις γραπτές παρατηρήσεις της και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέφρασε αμφιβολίες ως προς το κατά πόσο συμβιβάζεται με την αρχή αυτή εθνικός δικονομικός κανόνας, όπως

το άρθρο 23, παράγραφος 1, στοιχείο κ, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, ο οποίος απονέμει στο περιφερειακό δικαστήριο αποκλειστική αρμοδιότητα να αποφαινεται επί των αγωγών των καταναλωτών με αίτημα τη διαπίστωση της ακυρότητας των καταχρηστικών συμβατικών ρητρών. Προς τούτο, η Επιτροπή προβαίνει σε σύγκριση μεταξύ των εν λόγω αγωγών και αυτών που ασκούνται από τους καταναλωτές προς διαπίστωση της ακυρότητας συμβατικών ρητρών για άλλους λόγους, στο μέτρο που οι δεύτερες αυτές αγωγές μπορούν, αναλόγως των ορίων που ισχύουν όσον αφορά την αξία του αντικειμένου της διαφοράς, να εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του τοπικού δικαστηρίου.

- 44 Πρέπει, πάντως, να υπογραμμιστεί ότι εναπόκειται αποκλειστικά στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει άμεση γνώση των εφαρμοστέων δικονομικών κανόνων, να εξακριβώσει την ομοιότητα των αγωγών από πλευράς του αντικειμένου τους, της αιτίας τους ή των ουσιωδών στοιχείων τους (βλ. αποφάσεις *Agrokonsulting-04*, EU:C:2013:432, σκέψη 39, και *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, σκέψη 50).
- 45 Αν υποτεθεί ότι οι αγωγές καταναλωτών με αντικείμενο τη διαπίστωση της ακυρότητας συμβατικών ρητρών για λόγους αντλούμενους κυρίως ή αποκλειστικώς από κανόνες απορρέοντες από την οδηγία 93/13, αφενός, και οι αγωγές καταναλωτών που αποσκοπούν στη διαπίστωση της ακυρότητας συμβατικών ρητρών για λόγους αντλούμενους αποκλειστικώς από το εθνικό δίκαιο, αφετέρου, είναι παρόμοιες, πρέπει να εξεταστεί αν οι δικονομικές προϋποθέσεις των εν λόγω αγωγών που ασκούνται βάσει του δικαίου της Ένωσης είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες των αγωγών που ασκούνται αποκλειστικώς βάσει του εθνικού δικαίου.
- 46 Συναφώς, πρέπει να θεωρηθεί ότι η αρμοδιότητα των περιφερειακών δικαστηρίων να επιλαμβάνονται των αγωγών που ασκούνται για λόγους αντλούμενους από το δίκαιο της Ένωσης δεν συνιστά κατ' ανάγκην δικονομική ρύθμιση δυνάμενη να χαρακτηριστεί ως «δυσμενής». Πράγματι, ο ορισμός αυτών των δικαστηρίων, τα οποία είναι λιγότερα σε αριθμό και περισσότερο υψηλόβαθμα από τα τοπικά δικαστήρια, είναι ικανός να ευνοήσει περισσότερο ομοιογενή και εξειδικευμένη απονομή της δικαιοσύνης στις υποθέσεις οι οποίες αφορούν τους κανόνες που απορρέουν από την οδηγία 93/13.
- 47 Όσον αφορά τις υψηλότερες δικαστικές δαπάνες στις οποίες ο ενάγων ενδέχεται να υποβληθεί ενώπιον των περιφερειακών δικαστηρίων, εξ αυτής της περιστάσεως και μόνο δεν μπορεί να συναχθεί ότι η εξέταση μιας υποθέσεως όπως η υπόθεση της κύριας δίκης από αυτά τα δικαστήρια παραβιάζει την αρχή της ισοδυναμίας. Πράγματι, μια τέτοια ερμηνεία θα κατέληγε να εκτιμάται η ισοδυναμία μεταξύ, αφενός, της προστασίας των δικαιωμάτων τα οποία οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης και, αφετέρου, της προστασίας των δικαιωμάτων τα οποία οι πολίτες αντλούν από το εθνικό δίκαιο αποκλειστικώς από την οπτική γωνία των δαπανών, και τούτο μη λαμβανομένων δεόντως υπόψη των τυχόν πλεονεκτημάτων της διαδικασίας που προβλέπεται για τις αγωγές που ασκούνται βάσει του δικαίου της Ένωσης, όπως τα προμνησθέντα στην προηγούμενη σκέψη.
- 48 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το άρθρο 23, παράγραφος 1, στοιχείο κ, του κώδικα πολιτικής δικονομίας παραβιάζει την αρχή της ισοδυναμίας.
- 49 Όσον αφορά, δεύτερον, την αρχή της αποτελεσματικότητας, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι κάθε περίπτωση στην οποία τίθεται το ζήτημα αν εθνικός δικονομικός κανόνας καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης πρέπει να εξετάζεται λαμβανομένης υπόψη της θέσεως της διατάξεως αυτής στην όλη διαδικασία, της εξελίξεως της διαδικασίας και των ιδιαιτεροτήτων της ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών (απόφαση *Rohotovost'*, C-470/12, EU:C:2014:101, σκέψη 51).
- 50 Όσον αφορά την έφεση στην υπόθεση της κύριας δίκης, από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι απέκδυση αρμοδιότητας εκ μέρους του τοπικού δικαστηρίου υπέρ του περιφερειακού δικαστηρίου είναι ικανή να προκαλέσει πρόσθετες δικαστικές δαπάνες για τους καταναλωτές, ως ενάγοντες.

- 51 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι οι δικονομικοί κανόνες όσον αφορά τη διάρθρωση των μέσων παροχής ένδικης προστασίας του εσωτερικού δικαίου, δεδομένου ότι αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος της εύρυθμης λειτουργίας της δικαιοσύνης και της προβλεψιμότητας, πρέπει να κατισχύουν των ειδικών συμφερόντων, υπό την έννοια ότι δεν μπορούν να διαμορφώνονται ανάλογα με την ιδιαίτερη οικονομική κατάσταση ενός διαδίκου (απόφαση *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León*, EU:C:2013:800, σκέψη 38).
- 52 Προκειμένου να τηρείται η αρχή της αποτελεσματικότητας, η διάρθρωση των μέσων παροχής ένδικης προστασίας του εσωτερικού δικαίου δεν πρέπει να καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης (απόφαση *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León*, EU:C:2013:800, σκέψη 39).
- 53 Εν προκειμένω, πρέπει, πρώτον, να παρατηρηθεί ότι από τον φάκελο που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο προκύπτει ότι μόνο σε μία συγκεκριμένη και όχι συχνή περίπτωση μπορεί η αποκλειστική καθ' ύλην αρμοδιότητα την οποία το άρθρο 23, παράγραφος 1, στοιχείο κ, του κώδικα πολιτικής δικονομίας απονέμει στο περιφερειακό δικαστήριο να συνεπάγεται για τον καταναλωτή, ως ενάγοντα, την καταβολή υψηλότερου δικαστικού τέλους. Πράγματι, υπό την επιφύλαξη των εξακριβώσεων στις οποίες οφείλει να προβεί συναφώς το αιτούν δικαστήριο, συντρέχει τέτοια περίπτωση μόνον όταν η αξία του αντικείμενου της διαφοράς δεν μπορεί να προσδιοριστεί, οπότε, δυνάμει του άρθρου 39, παράγραφος 3, στοιχείο β, του νόμου περί τελών, το δικαστικό τέλος για την άσκηση αγωγής ενώπιον του περιφερειακού δικαστηρίου αντιστοιχεί σε κατ' αποκοπήν ποσό.
- 54 Δεύτερον, από τον φάκελο που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο προκύπτει επίσης ότι η άσκηση αγωγών ενώπιον περιφερειακού δικαστηρίου, συμπεριλαμβανομένων των αποσκοπούντων στη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών, απαιτούν την επικουρία δικηγόρου.
- 55 Ωστόσο, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι μηχανισμοί τους οποίους προβλέπει η εθνική δικονομική ρύθμιση προς αντιστάθμιση των τυχόν οικονομικών δυσχερειών του καταναλωτή, όπως η δυνατότητα χορηγήσεως δικαστικής αρωγής, και οι οποίοι θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν τις πρόσθετες δικαστικές δαπάνες τις οποίες συνεπάγεται η απέκδυση αρμοδιότητας εκ μέρους του τοπικού δικαστηρίου υπέρ του περιφερειακού δικαστηρίου και οι οποίες συνδέονται τόσο με την επιβολή υψηλότερου δικαστικού τέλους όσο και με την ανάγκη προσφυγής στις υπηρεσίες δικηγόρου (βλ. απόφαση *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León*, EU:C:2013:800, σκέψη 42 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 56 Τρίτον, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η τυχόν μεγαλύτερη γεωγραφική απόσταση του περιφερειακού δικαστηρίου από την κατοικία του καταναλωτή μπορεί να συνιστά εμπόδιο στην άσκηση του δικαιώματος προσφυγής στη δικαιοσύνη.
- 57 Πρέπει, πάντως, να παρατηρηθεί ότι από τον φάκελο που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο δεν μπορεί να συναχθεί, υπό την επιφύλαξη των εξακριβώσεων στις οποίες οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, ότι η εύρυθμη διεξαγωγή της δίκης απαιτεί την αυτοπρόσωπη παράσταση του καταναλωτή, ως ενάγοντος, σε όλα τα στάδιά της (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León*, EU:C:2013:800, σκέψη 41).
- 58 Τέλος, τέταρτον, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, όπως υποστήριξε η Ουγγρική Κυβέρνηση με τις παρατηρήσεις της, ο σκοπός του άρθρου 23, παράγραφος 1, στοιχείο κ, του κώδικα πολιτικής δικονομίας συνίσταται στην υπαγωγή των διαφορών σχετικά με τις καταχρηστικές συμβατικές ρήτρες στους δικαστές του περιφερειακού δικαστηρίου οι οποίοι διαθέτουν μεγαλύτερη επαγγελματική πείρα και, ως εκ τούτου, στην εξασφάλιση ομοιόμορφης πρακτικής καθώς και αποτελεσματικότερης προστασίας των δικαιωμάτων των καταναλωτών.

- 59 Κατά συνέπεια, στα υποβληθέντα ερωτήματα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνικό δικονομικό κανόνα δυνάμει του οποίου το τοπικό δικαστήριο που είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί αγωγής καταναλωτή με αίτημα τη διαπίστωση της ακυρότητας συμβάσεως προσχωρήσεως δεν έχει αρμοδιότητα να κρίνει επί του αιτήματος του εν λόγω καταναλωτή για τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικών ρητρών που περιέχονται στην ίδια αυτή σύμβαση, εκτός αν αποδεικνύεται ότι η απέκδυση αρμοδιότητας εκ μέρους του τοπικού δικαστηρίου συνεπάγεται δικονομικής φύσεως μειονεκτήματα ικανά να καταστήσουν υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει στον καταναλωτή η έννομη τάξη της Ένωσης. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να προβεί συναφώς στις αναγκαίες εξακριβώσεις.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 60 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνικό δικονομικό κανόνα δυνάμει του οποίου το τοπικό δικαστήριο που είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί αγωγής καταναλωτή με αίτημα τη διαπίστωση της ακυρότητας συμβάσεως προσχωρήσεως δεν έχει αρμοδιότητα να κρίνει επί του αιτήματος του εν λόγω καταναλωτή για τη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικών ρητρών που περιέχονται στην ίδια αυτή σύμβαση, εκτός αν αποδεικνύεται ότι η απέκδυση αρμοδιότητας εκ μέρους του τοπικού δικαστηρίου συνεπάγεται δικονομικής φύσεως μειονεκτήματα ικανά να καταστήσουν υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει στον καταναλωτή η έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να προβεί συναφώς στις αναγκαίες εξακριβώσεις.

(υπογραφές)